

בעין חינוך

בעין חינוכית מספר 68, י"ג בטבת תש"ע

ה' הוא המלך!

הרב יונה גודמן, ראש תחום חינוך אמוני, מכללת אורות ישראל

לאור הקדמה זו נשוב לסוגיות של תורה ומדינה. מה מהווה את השיקול העליון באמצעותו צריך להתבונן בכל סוגיה או מחלוקת? התשובה ברורה וכלולה בכותרת של מאמר קצר זה. רצון המלך, מלך מלכי המלכים הקב"ה, הוא שמכריע. לאור רצונו ותורתו יש להתנהל בסוגיות אלו (כמו בכל סוגיה אחרת). על כן, אם יש מי שדורש לעמוד בבטחה על רצון ה' ותורתו, ואחר מציע לוותר על התורה למען 'שלוש בית' או כל סיסמה חשובה אחרת, אזי ברור שהראשון צודק ובעמדותיו ראוי לתמוך. עלינו לכתוב על המשקפיים דרכן מתבוננים במחלוקת ציבורית: "ה' הוא המלך" ורק נוכח יסוד מכונן זה לבחור את מעשינו.

עד כאן הדברים פשוטים לכל אשר ייקרא דתי, אך למען האמת הם ממש לא מספקים. המחשבה כי רב אחד מייצג בנאמנות את רצון ה' והאחר מוותר חלילה על התורה מחמת שיקולים זרים, היא מוטעית וחמורה. המחלוקת היא מחלוקת תורנית חשובה בהבנה מה ה' רוצה בעת ששני ערכי תורה מסוימים מתנגשים. 'אהבת הזולת' ו'אחדות העם' אינם ערכים 'חילוניים' ואף בהם ה' חפץ! אחריותנו לעתיד הצבא והמדינה אינה 'טובה' שאנו עושים לציבורים אחרים, אלא חלק מחובותינו התורניות. במילים אחרות, הצגת הוויכוח כאילו צד אחד נאמן לרצון ה' וצד אחר מתכופף עקב שיקולים זרים היא מעוותת וממילא פסולה. להפך, דווקא משום שאנו מאמינים כי חובתנו התורנית היא לשמור על שלמות העם ועל שלמות הארץ, על שלמות הצבא ועל שלמות ההתיישבות, נוצר ויכוח עת נדמה כי מתרחשת התנגשות ביניהם. דווקא

פעמים מתגלעת מחלוקת ציבורית שגורמת בלבול רב בתוכנו. כוונתי לאירועים כמו ההתנתקות, הקפאת הבנייה ביישובים ובעצם כל נושא בו מעורבים יחד שיקולים של תורה מול מדינה, חוק מול הלכה, ואחדות העם מול שלמות הארץ. שאיפתנו היא כמובן שלא תיווצר סתירה בין ערכים אלו. אנו מייחלים ליום שבו תפעל המדינה לפי התורה והצבא ישמור על יישובים ועל התפתחותם ולא חלילה יצווה להקפיאם. אך כשאין המצב כן, נוצרת בתוכנו מבוכה רבה. הערכים לכאורה מתנגשים ויש צורך לבחור. במצבים אלו ניתן לשמוע בתוכנו קולות הקוראים לנהוג בצורות הפוכות, ורבים נותרים מבולבלים תוך חיפוש עוגן שיסייע להם להבין מה נכון לעשות.

במסמך קצר זה לא נתיימר להכריע במחלוקות שבין רבנים חשובים, אלא נציע רק נקודת מבט שדרכה ניתן לנתח את הסוגיות השונות. כדי לעשות כן נדרשת הקדמה קצרה. לעתים, הדרך הנכונה להכריע בסוגיות מורכבות היא בעזרת קביעה מקדמית של 'נקודת אחיזה ערכית'. הכוונה למעין זוג משקפיים צבעוניות דרכן מתבוננים באירוע. לדוגמה, יש שמגיעות לבתי המשפט סוגיות מורכבות של גירושין ופירוק משפחה הכוללות מאבק על משמורת הילדים. האב רוצה דבר אחד, האם דבר אחר והילדים דבר שלישי. בתי המשפט קיבלו על עצמם לגשת להכרעה בסוגיות גורליות אלו מתוך עמדה מקדמית, שטובת הילדים מהווה את השיקול העליון. לאחר ייצוג יסוד בסיסי זה הם מנסים להמשיך ולתת מענה מרבי לשאר הרצונות.

משום ששני הערכים חשובים וקדושים, במקרים סבוכים יש החושבים כי הקב"ה רוצה שנעדיף צד אחד ואחר חושב כי הקב"ה רוצה שנעדיף את הצד השני. נדגים את העניין באמצעות סיפור קצר. יש לי מכר שמעת לעת שולח דוא"לים בזה הלשון: "מחר יש הצבעה בכנסת בנושא שחשוב להתיישבות. חיוני להפעיל לחץ על כל חברי הכנסת כדי שיתמכו בעמדה שלנו ויעזרו להתיישבות". הוא מצרף רשימת מספרי טלפון ניידים של חברי הכנסת בתקווה שמכריו יענו לקריאתו ויפעילו עליהם לחץ ציבורי. עד כאן הכול בסדר ואף רצוי במדינה דמוקרטית. אך מה רבה הייתה פליאתי עת קיבלתי ממנו דוא"ל נוסף, יום לפני כנס של ראשי ישיבות ההסדר. הוא כתב כי בוויכוח ציבורי שהתקיים באותם ימים אסור שדעת תורה תתכופף בגלל לחץ ותיכנע לשיקולים אחרים. הוא צירף רשימת מספרי טלפון של כל ראשי הישיבות וביקש להפעיל עליהם לחץ כדי שיתמכו בעמדה הגורסת שאסור להיכנע... ללחץ! אודה כי תמהתי על פנייתו. וכי אין לראשי הישיבות עמדה תורנית עצמאית גם אם היא הפוכה לשלו? הרי את עמדתם הם גיבשו לאחר ששקלו את הדברים והגיעו למסקנה כי הקב"ה מצפה מהם לכיוון פעולה מסוים. האם הגיוני להחליט להפעיל לחץ בדרישה שלא ייכנעו ללחץ? דוגמה זו מבליטה את העיקרון. מדובר במחלוקת לשם שמים ששורשה מבורך, בהיותה מסייעת לכל הצדדים לבחון את דרכם נוכח עמדות תורניות שונות משלהם. במחלוקות מבורכות כאלה כל צד מנסה להבין את רצון ה' ולפעול למענו, ועלינו לכבד את עמדותיו ולהאזין להן מתוך הקשבה פנימית אמיתית. למותר לציין שהיגיון זה נכון לשני הכיוונים. אסור לקבוע כי אחד הצדדים פועל מתוך שיקולי

יוקרה, כוחנות לשמה או כל טיעון אחר שמסיט את הדיון משיקוליו התורניים הענייניים של אומרם החשוב. אף תומכיו חפצים בטובת המדינה והצבא ומאמינים כי עמידתם תועיל למדינה ולצבא כאחד. מה קיבלנו מכל זה? לא קיבלנו תשובת 'אינסטנט' בדבר מי צודק בדיון זה או אחר, אך קיבלנו קריאת כיוון: להקשיב לתוכן העמדות ולא להסתנוור מכינויים ומהכללות בהם נוקטים לעתים תלמידים בלהט נאמנותם המדומה; לכבד כל דעה ולבטח כל רב, לחפש ולהבין את שורשי עמדתו התורנית ולגבש את דרכנו; ללמוד משני הצדדים לומר דעות בגלל שהן אמת ולא בגלל שהן מוצאות חן בעיני חברנו; ללמוד משני הצדדים לגלות מסירות נפש למען עמדותינו ונכונות לפעול ולהתאמץ למען מימושן במציאות. זאת ועוד. לאורך כל הדיון עלינו לזכור כי עצם ההכרעה בדבר מעשינו במקרה זה או אחר אינו קשור למחויבותנו העמוקה להתגייס לצבא ולשרת בו במסירות. אין אנו מאיימים על פוליטיקאי זה או אחר ש-"לא נתגייס עד ש...". כי אין אנו מתגייסים למענו אלא למען עם ישראל וארצו וכחלק מהתורה. המדינה אינה 'הם' וכולנו מצווים על שותפות בטיפוחה. אשרינו שזכינו לחיות בדור בו קיימת מדינה וניתן להתווכח בתוכנו על דרכה. אשרינו שזכינו להשתייך לציבור שהוויכוחים בתוכו אינם על סוגיות חומריות אלא על ערכי החיים בהם חפץ ה'. עלינו להמשיך לבררם בענווה כדי שבע"ה נזכה יחדיו לחיים שלמים ואמתיים, כחלק מבניין הבית הגדול שכולנו עמלנו יחד על תקומתו.

1. ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי "בעין חינוכית". נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il.
2. מי שמוכנה לשתף את כלל הבנות במחשבות בתחומי חינוך וחיים המתאימות לרוח של "בעין חינוכית", מוזמנת לשלחן אליי: yyg8@zahav.net.il.